

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

דבר העורך

סיפר לנו אברך מופלג שביום בהיר אחד קיבל הזמנה להגיע למשרד עורכי דין בתל אביב. כאשר הגיע לשם התברר לו, שהמדובר בירושה שהועברה אליו על ידי קשישה שנפטרה לא מזמן. "נהה הצ'ק לפניך. רק תחתום לי שקיבלת אותו ואתה יכול ללכת לביתך". אמר עורך הדין שטיפל בצוואה.

"ברגע הראשון מאד שמחתי על הבשורה וכמעט שעמדתי לברך את הברכה הראויה למעמד שכזה", מספר לנו האברך. "אך ברגע שלאחר מכן עלו במוחי אי אלו ספקות באשר לכשרותה של הצוואה והאם היא נעשתה לפי כל כללי ההלכה המקובלת מדור דור".

האברך הודיע לעורך דין, אני מאד שמח על הכסף שנפל בחלקי, אך קודם אני צריך לגשת אל רבי ולשאלו, האם הכסף באמת שייך אלי.

עורך הדין עמד משתומם ונפעם למול המחזה הנגלה לנגד עיניו. "מעודי לא קרה כדבר הזה, שאציג לפני בן-אדם צ'ק בסכום כסף כה גדול, אודיע לו שהכסף הועבר אליו, והוא יסרב ליטלו בשיוויון נפש" אמר.

כאשר האברך בא אל רבו ושטח לפניו את הענין. הורה לו רבו לברר האם עשו קניין בצוואה, וכשחזר לתל אביב השיב עורך הדין בשלילה. במקרה כזה, אמר הרב, הדין הוא שהירושה אינה עוברת אליך, אלא חוזרת ליורשים.

"האם מותר לי לפתוח גמ"ח בסכום הכסף הזה?" שאל האברך את רבו. "האם מותר לך לפתוח גמ"ח בכסף שאינו שלך?" החזירו רבו.

ולא עוד אלא לא די שאסור לך לקחת את הכסף אלא אתה מקבל מעתה דין של שומר אבידה, ומחובתך לפתוח 'חשבון דולרי' כדי לשמור על ערך הכסף, עד שתתברר זהותם של הקרובים.

האברך שהיה מושרש אצלו האמונה והבטחון בחי עולמים, וידע שהכל מהקב"ה, לא פקפק כלל, אלא מיד עשה כדבר רבו, כי אם הכסף אינו שלי, אסור לי לגעת בו, למרות שהיה נצרך לכך מאד, לנישואי ילדיו.

למעשה היינו יכולים לעצור את הסיפור כאן, וכי איזה סיפור טוב יותר, מאשר אברך שיודע שהכל מהקב"ה ובחפץ לב מוותר על סכומים גדולים רק כי כך צוה הקב"ה.

אולם באמת יש המשך לסיפור, ואנו מספרים זאת רק כדי לידע, שהקב"ה גם משלם גמול, בעולם הזה לכל ההולכים עמו בתמימות.

וכן סיים האברך את הסיפור לאחר המעשה הוא שלא לקחתי את כספי הצוואה, הגיעה אלי ירושה אחרת ושם נעשה כבר הכל כדת וכדין, אבל גם שם עדיין לא היה הכל חלק, כי היה יכול להגרם קפיצא לאחד היורשים, ורבי הורה לי שרק אם היורש יאמר שהוא מוותר על הסכום, יהיה מותר לי לקחת את הכסף.

"בדרך הטבע לא היתה כל סיבה שבעולם שהוא יוותר על מה שמגיע לו, אבל בהגיעי אליו כהוראת הרב נדהמתי לשמוע שהוא מוחל על הכל בלב שלם ואין לו כל תביעה". מסיום האברך.

מברכת שבת טובה
ב' תמוז ה'תשע"ז

פשט על הפרשה

יל"ע לאיזה צורך הי' צריך לבקוע את הים היד ה' תקצר לשפוך את מי הים על המצרים בלי לבקוע את הים [ואע"ג שעיקר הנסים היו בשביל ישראל לחזק את האמונה כמש"כ ולמען תספר וגו' מ"מ פשט' דקרא כתיב כאן וידעו מצרים כי אני ה' ואין מקרא יוצא מידי פשוטו ולגבי המצרים מאי נ"מ איך היו נטבעים]. ויל"ק דהקב"ה רצה להראותם דכשרוצה להעניש אדם אין צורך לילך אליו אלא הוא בעצמו רץ למקום העונש כמ"ש ויבואו אחריהם כל סוס פרעה וגו' ומצרים נסים לקראתו, וכעין זה יל"ע עמש"כ רש"י בסוף הפרשה גבי עמלק שהיו העמלקים מחשבין את השעות באיצטרולוגיאה באיזו שעה הם נוצחין והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות ויל"ע למה הוצרך להעמיד חמה בשביל זה כלום אין הקב"ה יכול לעשות שלא יועילו בכשפיהם בלי להעמיד את החמה ויל"ק שהקב"ה רצה להראות להם שאין יודעים כלום כי כל המזלות תלוי ברצונו וכשהוא רוצה משתנה המזל ואין יודעים כלל כמ"ש (קהלת ג') לברם האלקים ולראות שהם בהמה המה להם ע"ש במפרשים. עיל"ש שהי' כן כדי שהמצרים יכנסו לתוך המים שאם הי' נבקע פתאום היו רואים שזה נס והיו בורחים מיד אבל עתה חשבו שזה ע"פ טבע שע"י הרוח נבקע המים ויוכלו לעבור.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ה חידושי תורה

באחד הימים האחרונים, נכנס אל רבינו בחור ישיבה יקר מבני חו"ל, והביא לרבינו 'מתנה'. המתנה היא ספר 'חידושי תורה' מכורך נאה, בכריכה יקרה וחשובה, עם דפים ריקים שמיועדים לכתוב בהם חידושים.

רבינו שאל אותנו למה הוא הביא את זה, והלה משיב: אני יודע שהרב מחדש הרבה חידושים, והבאתי ספר לכתוב אותם... אני רוצה שיהיה לי את הזכות לתת את הנייר לכל הפחות... רבינו השיב לו: יישר כוח, אבל אני לא מבטיח שאכתוב בזה. לא בטוח שיהיו לי חידושים נוספים...

ובירך את הבחור והלה יצא. אחד הגבאים, ביקש לשים את הספר בצד, מעל הספרים שבארון. רבינו הבחין בזה ומיד העיר לו: הלא הדפים שבפנים הם ריקים, ואין בהם קדושה, ואם כן אין לשים אותם על ספרי קודש, עד שיכתבו דברי תורה בזה!

☪ ☪ ☪

לימוד אותיות א' ב' עם הילדים

בימים האחרונים הופיע ספרו החדש של ידידנו בעל מחבר הספרים 'שיח התורה', חלק ג (!!)

המוקדש כולו כקודמיו, לשאלות ותשובות בהלכה, אגדה, ש"ס ופוסקים מלא מזן אל זן בחריפות ובקיאיות. אין צורך להציג בפני תלמידי רבינו שליט"א את הספר, כי הוא ידוע. הספר מלא ב - 'שואל כענין' של המחבר שליט"א, ובצידה של כל שאלה, תשובה ממון שליט"א. מעניין לציין כי בנו של רבינו, הגאון רבי יצחק שאול כותב בדברי הסכמה וברכה לספר כי שמע מאביו מרן שליט"א כמה פעמים "שהנ"ל שואל וכותב כמו ת"ח גדול ושהוא נהנה טובא מקושיותיו". משפט שלא רואים אותו בהרבה ספרים.

ולקוצר המקום נביא כאן שני ענינים הנדונים בספר הנ"ל, אודות מצות תלמוד תורה בלימוד אותיות א' ב' עם הילדים, כי יש מצדדים שאמנם זה אותיות הקודש אך זה לא תלמוד תורה ממש, ומאידך אחרים סבורים כי זה כמו תלמוד תורה לכל דבר, אלא שאדם גדול שיכול ללמוד דברים אחרים בשביל זה ביטול תורה אבל אצל קטנים שזה לימודם הוא מצוה גמורה של לימוד התורה, והכרעת רבינו שליט"א בזה: יש בזה מצות תלמוד תורה.

נדון נוסף, הנוגע מאוד לאלו שגרים בסביבה של גוים. מי שרוצה לעבור כביש בשבת שיש שם עכו"ם שנוסעים במכונית, האם מותר לו לירד מעט לכביש ובה יבין הנהג הגוי שרוצה לעבור, ויעצור מהנסיעה, אי הוי כאמירה לעכו"ם ואסור או שכיון שאינו אומר לו במפורש לעצור אלא הוא מרמז שהוא רוצה לעבור את הכביש ושהגוי לא יפריע לו, ומה שהוא עוצר את נסיעתו זה כבר ענינו שלו, והכרעת רבינו בזה ש "אין ראוי".

הנהגות רבינו מרן שליט"א - ברכות הנהנין / ט"ו בשבט

- א.** כשמקדש על הכוס בשבת, אפילו שטועם רק מעט מהיין (והשאר שותה אחר מפני הבריאות) לא מברך שוב על היין אם שותה באמצע הסעודה.
 בדיני היין שלפני הסעודה עד כמה פוטר יין שבתוך הסעודה עי' ס' קע"ד סעי' ד' ומ"ב סק"ו ז' ח' ט' י' ב' י"ד ט"ו ובסעי' ו'.
ב. מרן מחמיר שלא לשתות מים בסעודה אם לא שפוט בברכת שהכל על סוכר וכדו'.
 עי' שר"ע ס' קע"ד ס"ז. וכן כששתה מיץ מפירות שהוסיפו לו הרבה מים לכוס (מטעמי בריאות) פטר בברכת שהכל על סוכר וכדו'.
ג. כמה פעמים נהג בסעודה בשבת (כשקידש על יין) לברך אח"כ על המיץ ענבים הטוב והמטיב, והי' אומר לאחר שנמצא איתו שישתה גם.
 עי' בס' קע"ה סעי' א' ב' ג' ובמ"ב דיני הטוב והמטיב ושם בסעי' ד' הדין שצריך אחר עמו, ובשונה הלכות כתב בתמצית כל דיני הטוב והמטיב. והטעם שמברך על מיץ ענבים אמר מרן כי גם זה מביא שמחה, וראה קובץ תשובות ד"א ס' נ"ז מה שדן בזה עם חמיו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל לענין רביעית יין בחו"מ אם אפשר במיץ ענבים.
ד. סח לי מרן שפעם אחר בשבת הונח לפניו (כדי השלים מאה ברכות): הגפן, העץ, האדמה, ולברכת שהכל היה 'שקדיה' (שקדים טחונים שאן ניכר כלל הפרי) ובירך כסדר, אלא שכשהגיע לשקדיה הסתפק כי זה ספק העץ ומספק מברכים שהכל, והוא בירך כאן העץ, ואם ישתה מים כדי לברך שהכל זה אי אפשר ד"א שיען פוטר כל מיני משקים ואפילו פחות מרביעית, וסוכר גם כן לא יפטר שהרי ברכתו שהכל רק מספק, וכאן הרי כבר בירך על שניהם, ולכן, בירך שהכל על מלח ופטר השקדיה.
 הא דין פוטר כל מיני משקים והספק בפחות מרביעית עי' ס' קע"ד מ"ב סק"ג וביה"ל ד"ה יין, ומה שאמר שסוכר ברכתו שהכל רק מספק כו' עי' בס' ר"ב סט"ו לגבי סוכר שעושים מקנים או מסלק, ועי' במש"ב ס' י"ב סט"ו ובה"ל ד"ה על וברמב"ם פ"ח מברכות ה"ה וברך אמונה פ"ב מתרומות ה"א ובה"ל ד"ה אדם. ובענין שהכל על מלח עי' במ"ב ס' י"ד סק"ה דהטעם הואיל ויש לו מזה עכ"פ הנאה קצת כשנותן לפיו.
ה. כששותה משקה חם בכמה פעמים ואינו שותה רביעית בבת אחת, אינו מברך בורא נפשות לאחריה.
 עי' שר"ע ס' ר"י ס"ט, ומרן הוסיף לי ששמע ש"א שאביו בירך, ולכאורה אינם צודקים וכי אביו אמר לו בפירוש שלא לברך מספק.

ענייני ברכות

שו"ת מהרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א ששאל את רבי חיים קנייבסקי שליט"א

ש. מי שיש לו בשר ושניצל (ברכת שניהם "שהכל"), והשניצל מטוגן בשמן זית, האם יש לו מעלה של ז' מינים, שיברך עליו קודם (דברברכותיהם שוות, ז' מינים קודם)?
 ת. מסתבר שאע"פ שהוא טפל, סו"ס הברכה הולכת גם עליו, ויברך עליו קודם.
 ש. מי שיש לו ב' פרוסות לחם, ועל אחד מהן יש ממרח, האם זה נחשב לחביב שיברך עליו קודם?
 ת. אע"פ שהממרח טפל, בכל זאת מסתבר שיברך עליו קודם.
 ש. אכל מיני מזונות, וגם כמה גרגרי רימון יש עליהם דין בריה (כמבואר בשו"ע ס' ר"י), האם יכול להוסיף בברכה מעין שלוש גם "על העץ ועל פרי העץ"?
 ת. יודע מהסטייפלר שאם שתה יין כשיעור כזית, ואפילו כשיעור כזית, קטן, יכול להוסיף בתוך ברכת מעין שלוש אם בין כך מברך כגון על מזונות, מכיון שהיין הוא ספק ברכה (עי' "ארחות רבינו" ח"א עמ' פ"ט), וכמו כן בבריה יכול להוסיף בתוך ברכת "על המחיה" (אולם אם אכל מזונות שתה יין פחות מכשיעור, לא יכלול הגפן בברכתו, הגרש"ז אויערבך זצ"ל, מובא בש"כ פרק כ"ד ס"ק ע"א, ועי' בספר "וזאת הברכה" עמ' 48).
 ש. אם אכל כמה גרגרי רימון שהוא בריה וספק אם חייב ברכה אחרונה, האם יכול להמשיך לאכול עוד כמה גרגרים מכיון שבין כך כבר הכניס עצמו לספק?
 ת. מסתבר שמתוך שמתוך לאכול עוד בריה.
 ש. אם אכל בריה בשיעור הקטן של כזית, האם יכול לברך עליו ברכה אחרונה?
 ת. מסתבר שכן, שיש לו ב' צדדים, ספק בריה ועוד שמה יש כאן שיעור (ומסתבר דכוונת רבינו רק כשיש עוד ספק שמצטרף לשיעור הקטן של כזית דיכול לברך ואין מזה ראייה לשאר ס"ט).
 ש. יש לו רימון שלם וחצי רימון, האם יש לברך ברכה ראשונה על השלם דברכותיהן שוות שלם קודם, או שמה כיון שגם החצי שהוא מלא גרעינים, וכל גרעין הוא בריה, א"כ גם הוא נחשב לשלם?
 ת. מסתבר שיברך על השלם כיון דסו"ס "שלם" הוא מעלה יותר מבריה.
 ש. יש לו חלב וקולה (ברכותיהן שוות, ז' מינים קודם), האם יש לשתות חלב קודם שגם בו נשתבחה ארץ ישראל דכתיב: "ארץ זבת חלב ודבש" (כמו שז' מינים קודם)?
 ת. לא מוזכר שיש בזה מעלה, וכוונת הפסוק "חלב" אין זה חלב ממש רק הכוונה שפירות